آسیب‌های اجتماعی جامعه دینی و شیوه‌های برون رفت از آن ـ احمدعلی خائف الهی، محمد خجسته
فصلنامه تخصّصی مطالعات قرآن و حدیث **سفینه**
سال یازدهم، شماره ۴۳ «ویژه پژوهش‌های فاطمی»، تابستان ۱۳۹۳، ص ۱۱۵ـ ۱۲۹

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

آسیب‌های اجتماعی جامعه دینی و شیوه‌های برون رفت از آن (با توجه به روش زندگی حضرت فاطمه سلام الله علیها)

احمدعلی خائف الهی *
محمد خجسته **

چکیده: در این مقاله، شیوه‌های برون رفت از آسیب‌های اجتماعی در قالب نظریه مدیریتی "احیاء رفتارهای ارزشی" مورد بررسی قرارگرفته است، بدین ترتیب که در مرحله اول از مدل مذکور، آگاهی بخشی جامعه از آثار مخرب معضل اجتماعی، مورد تأکید قرار گرفته و در مرحلهٔ بعدی، آن بخشی از مسائل اعتقادی و ثمرات علمی رفتارها و سیره حضرت فاطمه سلام الله علیها که کاربردی شده است، در اختیار آحاد جامعه قرار می‌گیرد، به گونه‌ای که بطور کلی سیره آن حضرت در امور فرهنگی، اجتماعی و سیاسی برای همه افراد جامعه به صورت اسوه و الگو معرفی گردد. در مرحله سوم طوری برنامه‌ریزی می‌شود که عمل به رفتارهای الگوی معرفی شده در بین افراد جامعه نهادینه گردد. و در مرحله آخر، به منظور تثبیت و نگهداری رفتارهای احیا شده، از افرادی که رفتار و سیره آن حضرت را در مدارس، دانشگاه‌ها، محل کار و جامعه به عرصه ظهور می‌گذارند، تقدیر به عمل می‌آید.

کلیدواژه‌ها: فاطمه زهرا سلام الله علیها/ فمینیسم/ تربیت دینی.

---

* . عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس khaefelahi@modares.ac.ir
** . عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس khojasteh@modares.ac.ir

مقدمه

فقر و مشکلات معیشتی، بیکاری و عدم اشتغال، اعتیاد، آشفتگی کانون خانواده، کم رنگ شدن ارزشهای اجتماعی و دهها عناوین دیگر بخشی از آسیب‌های اجتماعی در دنیای فعلی است.

با وجود آموزه‌ها و الگوهای دینی، جوامع دینی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و با آسیب‌های اجتماعی متعددی دست و پنجه نرم می‌کنند.

جوامع کنونی، با تنوع و تعداد بیشماری از آسیب‌های اجتماعی مواجه هستند که در میان آنها موضوع فمنیسم، آسیب‌های جبران‌ناپذیری به جامعه وارد کرده است، به گونه‌ای که می‌توان فمنیسم را منشاء بسیاری از آسیب‌های موجود در جامعه عنوان نمود. برای مثال تشکیل خانواده بدون ازدواج، همجنس‌گرایی، طلاق و بیماریهای روحی و روانی ناشی از آن، سقط جنین، بالا رفتن سن ازدواج، افزایش آمار مفاسد اخلاقی، بروز رفتارهای پیش فعال در بین دختران نوجوان و دهها موارد دیگر، از آسیب‌هایی است که به نحوی از انحاء موضوع فمنیسم بین‌المللی در ایجاد آن بی‌تاثیر نبوده است[1]. فمنیسم می‌تواند از نوع تندرو و معتدل و در زمینه‌های ارزشی نوع مسیحی، یهودی، اسلامی و ... باشد.[2]

با توجه به اهمیت موضوع سعی شده تا ابتدا تاریخچه مختصری از فمنیسم در جهان و ایران مطرح سپس شیوه‌های برون‌رفت از آسیب‌های متاثر از وجود دیدگاه فمنیسم در جامعه، در قالب الگوی مدیریتی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

لذا جهت تحقق اهداف مقاله به سوالات پژوهشی ذیل پاسخ داده خواهد شد.

۱- فمنیسم چیست و چه ویژگیهایی دارد؟

۱. محمدرضا، زیبایی نژاد، محمد تقی، سبحانی، درآمدی بر نظام شخصیت زن در اسلام.

۲. روتلیج، فمینیسم و دانش‌های فمینیستی.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

۲- آیا فمنیسم ایرانی وجود دارد؟

۳- دیدگاه و سیره حضرت فاطمه سلام‌الله‌علیها در مورد نقش زن در اجتماع چیست؟

۴- چه مدل و راه حلی در مورد برخورد با فمنیسم غربی وجود دارد؟

تاریخچه فمنیسم

از دیدگاه برخی دانشمندان در جوامعی که پایه اقتصادی آنها کشاورزی بود، تفاوت معنی‌داری از نظر حقوق اجتماعی، اقتصادی و... میان زن و مرد وجود نداشت و عموماً مردان کارهای سنگین کشاورزی را انجام می‌دادند و زنان نیز علاوه بر انجام امور خانه‌داری، در حد توان و حسب تخصص علاقه و فرهنگ حاکم، به کارهایی از قبیل فرش‌بافی، دامداری و... مشغول بودند. به گونه‌ای که در اکثر موارد، هر دوی آنها به ارزشهای مشترک زندگی، پایبندی قابل قبولی را از خود نشان می‌دادند.

شکل‌گیری جنبش‌ها، گروهها و انجمن‌های دفاع از حقوق زنان، همزمان با انقلاب صنعتی در غرب شدت بیشتری گرفت. بدین‌گونه که پس از صنعتی شدن کشورهای غربی، سرمایه‌داران و کارفرمایان به جست‌وجوی نیروی کار ارزان‌قیمتی بودند تا ضمن رقابت با سایر تولیدکنندگان، کالاهای ارزانتری را تولید کرده و به بازارهای خارجی ارسال نمایند، زنان به عنوان نیروی‌کار موجود، ارزان و مطیع مورد توجه قرار گرفتند[۱].

به هرحال، با ورود زنان به کارخانجات و بنگاه‌های اقتصادی، فشار کار طاقت‌فرسا که سنخیتی با ساختمان بدنی و فیزیک زنان نداشت، مشکلات جسمی و روحی فراوانی را بر زنان تحمیل کرد. زیرا زنان از لحاظ فیزیک بدنی توان کافی برای دوازده تا پانزده ساعت کار طاقت‌فرسا در کارگاه‌هایی با امکانات کم نداشتند.[۲]

در واقع تفاوت در برخی از حقوق اجتماعی و تکالیف دینی زن و مرد در اسلام نیز

۱. کامیلیا، سیکو لوجیة المرأة العاملة.

۲. موسوی تاریخچه مختصر تکوین نظریه‌های فمنیستی.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

به همین دلیل است که زنان بدلیل ظرافت و طبع زنانه توان انجام کارهای خشن و مردانه را ندارند، چنانکه مردان نیز از عهده وظایف زنانه برنمی‌آیند. به همین دلیل اسلام در عین حال که با تبعیضات موجود میان زن و مرد به شدت مبارزه کرده است. از مساوات افراطی میان این دو نیز جانبداری نمی‌کند. به عبارت دیگر نه طرفدار تبعیض است و نه معتقد به تساوی، بلکه می‌کوشد تا در جامعه، هر یک را در جایگاه طبیعی خویش بنشاند[1].

بطور خلاصه می‌توان عنوان کرد که زن و مرد هر کدام دارای توانایی‌هایی خاص و کارکردهای ویژه‌ای هستند که برای کمال هر یک مورد نیاز می‌باشد.

نظریهٔ فمنیسم درباره حفظ حقوق زنان می‌گوید آثار زیانباری برای جامعه و خود زنان دارد به گونه‌ای که آنان شأنیت مادری خود را از دست داده و به عنوان ابزاری سودآور برای سرمایه‌داران و بنگاه‌های اقتصادی تبدیل می‌گردند[2]. هر چند ممکن است که در کوتاه مدت، زنان به منافع اندکی دست یابند. ولی در مجموع و در بلند مدت، زیانهایی متوجه زنان خواهد شد که شاید جبران آن دشوار باشد.

غرب اقتصادی و استعمارگر، از حرکت و نهضت‌های ضد بومی و معنوی، به طور جدی جهت تحقق اهداف اقتصادی و سیاسی خود استفاده کرده است. به عنوان نمونه در عصر جدید و در دوران مشروطیت، جریان بهائیت نیز به عنوان یکی از عوامل مهم در شکل‌گیری فمنیسم در ایران مطرح شد. برای مثال، بهائیت می‌کوشید با زیر سوال بردن احکام شرعی اسلام، رابطه صحیح و سالم بین زن و مرد را به چالش بکشد، روشنفکران غرب‌گرا نیز کوشیدند که با شعار برابری حقوق زن و مرد، احکام شرعی را زیر سئوال برده و سبک زندگی و فعالیت فرهنگی زنان را در چارچوب اصول غربی تعریف مجدد کنند.

۱. شریعتی، زن در چشم و دل محمد.
۲. نادر، «اخلاق، انسان و هم‌جنس گرایی».

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

فمنیسم در قدم اول نظام ارزشی جامعه را زیر سوال برده و ثروت، شهرت و استقلال فردی را به عنوان ارزش مطلق به افراد جامعه القاء می‌کند.[۱] حضور کمرنگ زنان در خانواده، مشکلات عدیده‌ای را برای فرزندان و جامعه پدید آورده است. به طوریکه در پی موج فمینسم، عدم تمایل زنان به ازدواج، مادر شدن، و شیردادن به کودک و تمایل به طلاق برای آزادی بیشتر شده است.

حفظ ارکان خانواده که به عنوان یک ارزش اجتماعی و مذهبی قلمداد می‌شد در زمان کنونی در آستانه فروپاشی قرار گرفت، تبلیغات شدید فمنیسم‌ها موجب رواج بی‌حجابی و بی‌بندوباری دختران و پسران شده است. هم جنس‌گرایی (در نتیجه بوجود آمدن گرایشهای تجددگرایی، شست‌وشوی مغزی، و دنباله‌روی از مد موجب تضعیف تمایل به جنس مخالف و نتیجتاً موجب تضعیف ارزشهایی منجر به تشکیل و حفظ خانواده شده است)، اعطای اختیار سقط جنین به زنان، مشکلات روحی و روانی و جسمانی زنان، ضعیف شدن عواطف اجتماعی، نفی ارزشهای اسلامی و به طور کلی دینی و اخلاقی از نتایج فمنیسم غربی و حتی ایرانی بوده است.[۲]

مجموعه باورهایی در خصوص ارتقاء شغلی مردان و زنان وجود دارد، که فمنیست‌ها این عبارات را طوری بیان می‌کنند که گویی مردان روحیه زن ستیزی در ادارات دارند. مثلاً عنوان سقف شیشه‌ای[۳] به این معنی که یک مانع نامرئی از پیشرفت زنان به سطوح بالاتر جامعه جلوگیری به عمل می‌آید.

و یا عنوان پله برقی شیشه‌ای به این معنی که مردان حتی اگر شایستگی پست و مقامی را نداشته باشند به دلیل مرد بودنشان، با یک پله برقی شیشه‌ای که دیده نمی‌شود

---

۱. محمدی، عبدالله، دین و فمنیسم.

۲. شفیعی سروستانی، جریان‌شناسی دفاع از حقوق زنان.

۳. احمدی، جیب؛ سعیده گروسی؛ ۱۳۸۳؛ "بررسی تاثیر برخی عوامل اجتماعی و فرهنگی بر نابرابری جنسیتی در خانواده‌های شهر کرمان و روستاها ی پیرامون آن".

بر سطوح شغلی بالاتر جامعه می‌رسند.[1]

همچنین بسیاری از فمنیست‌ها وظایف خانوادگی، مادری، همسری و تربیت کودکان را نیز نقش کلیشه‌ای می‌دانند[2]. که این اقدام آنان درجهت زیر سوال بردن نظام ارزشی خانواده بی‌تأثیر نمی‌باشد.

در کشور ایران، با وجود اینکه بعضی فمنیست‌ها باطناً و یا ظاهراً، حضرت فاطمه سلام الله علیها را انسان کاملی می‌دانند، اما با بیان شبهه‌هایی از قبیل تغییر مکان و تحولات موجود در جوامع انسانی، و گذشت بیش از چهارده قرن از زمان زندگی حضرت فاطمه سلام‌الله‌علیها، ادعا می‌کنند که امکان اینکه زندگی حضرت فاطمه سلام الله علیها را الگو قرار دهیم، وجود ندارد. لذا بایستی متناسب با شرایط فعلی، و نسبت به معرفی الگوی دیگری به جامعه انسانی خصوصاً به زنان اقدام کرد.

بدیهی است در جوامعی که شهرت و ثروت و آزادی کامل زنان در امور جنسی به عنوان ارزش مطلق معرفی گردد، حضرت فاطمه سلام‌الله‌علیها برای چنین جامعه‌ای نمی‌تواند الگو و شاخص مناسبی باشد. حضرت‌فاطمه‌زهرا سلام‌الله‌علیها حجت خداوند متعال بر تمام جهانیان می‌باشد. لذا موکدا باید عنوان کرد که می‌تواند الگوی علمی و عملی مؤثری برای زنان متدین و خدا ترس جامعه باشد.

شیوه‌های برون رفت از آسیب‌های متاثر از وجود دیدگاه فمنیسم در جامعه اسلامی

شیوه‌های برون رفت از آسیب‌های اجتماعی یکی از بخشهای اصلی موضوع مقاله می‌باشد، لذا در این مرحله شیوه مذکور در قالب نظریه مدیریتی "احیاءرفتارهای ارزشی" مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱. پورکیانی، مسعود – شعاعی، فاطمه، مشکلات شغلی زنان در پست‌های مدیریتی.

۲. محمدی، عبدالله، دین و فمنیسم.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

الف –**ذوب شرایط موجود**

بدون شک مهمترین اقدام در جهت جلوگیری و برون رفت از آسیب‌ها و معضلات اجتماعی هر جامعه آگاهی بخشی مردم از مضرات و آثار مخرب معضل اجتماعی مورد نظر می‌باشد. لذا در قدم اول لازم است آثار مخرب معضل‌های اجتماعی به وضوح تبیین گردد.

ب- احیاء شرایط جدید و معرفی الگوی مورد نظر

یکی از مهمّ‌ترین روش‌ها در تربیت، روش الگویی است. زیرا تأثیر شخصیت الگو در شکل‌گیری رفتار و منش تربیت شونده به مراتب بیشتر از موارد دیگر است. اسلام نیز به این روش اهمیّت زیادی داده است و قرآن کریم بخشی از آیات مبارک خود را به معرفی مردان و زنان موحّد و ثابت قدمی اختصاص داده است که در شرایط گوناگون، صلاحیت و شخصیّت خود را بروز داده و حق محوری خویش را به اثبات رسانده‌اند. از زنان پاک دامن و عفیفی چون مریم سلام الله علیها، آسیه همسر فرعون سلام الله علیها و دختران شعیب که الگوی زنان در شرایط مختلف می‌باشند تجلیل و ستایش کرده است. از عالی‌ترین الگوهای قابل پیروی برای انسان‌ها به ویژه زنان، حضرت صدیقه طاهره، فاطمه زهرا سلام الله علیها است[۱].

درباره زندگانی حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها کتاب‌ها و مقالات بسیاری به رشته تحریر در آمده امّا در این مقاله سعی شده است که احادیث و روایات مربوط به سیره و رفتار حضرت فاطمه سلام‌الله‌علیها به عنوان بارزترین مصداق اهل بیت، در چارچوب روایات موجود در کتب شیعه و سنی مورد بررسی قرار گیرد، با امید به اینکه سیره و رفتار آن حضرت بعنوان الگوی افراد جامعه قرار گیرد.

هدف اساسی این بخش، آشنایی با رفتار، اخلاق و سیره حضرت فاطمه سلام‌الله

۱. ثریا مکنون، حقوق زن در اسلام و مقایسه‌ی آن با دیدگاه بین المللی حقوق بشر.

علیها برای الگوگیری از ایشان است. از این رو زندگی، منزلت و سیره ایشان در امور اخلاقی، عبادی، معنوی، همسرداری، خانه‌داری، تربیت فرزند و امور فرهنگی ـ اجتماعی و سیاسی، بررسی و مصادیقی از هر کدام به طور خلاصه عنوان شده است.

ارزش تعلیم وتعلم از نظر حضرت فاطمه سلام الله علیها

حضرت‌زهرا سلام‌الله‌علیها به علم و دانش و آگاهی‌بخشی، اهمیت بسیار می‌داد، و خود مخزن علم الهی بود، و اندوخته‌های علم لدنّی و اکتسابی او در سطحی بود که امامان معصوم علیهم‌السلام از آن استفاده می‌بردند، و از آن به عنوان "مصحف فاطمه" یاد می‌کردند[1] به عنوان نمونه روایتی نقل می‌کنیم.

روزی بانویی به محضر حضرت زهرا سلام الله علیها آمد و عرض کرد: "مادرِ ناتوانی دارم که درباره نماز به احکام و مسائلی ناآگاه است، مرا نزد شما فرستاده، تا آن احکام را از شما بپرسم." فاطمه زهرا سلام الله علیها فرمود: بپرس.

او ده سؤال، پشت سر هم پرسید و پاسخ آنها را دریافت کرد، آنگاه از بسیاری سؤال خود شرمنده شد و عرض کرد: "ای دختر رسول خدا، بیش از این شما را زحمت نمی‌دهم." فاطمه سلام‌الله‌علیها فرمود: آنچه نمی‌دانی بپرس، آیا شخصی را می‌شناسی که در برابر صد هزار دینار (مثقال طلا) اجیر شود که فقط یک روز بار سنگینی را بالای بام ببرد، و اظهار خستگی کند؟ او عرض کرد: نه. فاطمه سلام‌الله‌علیها فرمود: "من نیز در پیشگاه خدا اجیر شده‌ام که در برابر هر مسأله‌ای که می‌پرسی، و به تو پاسخ می‌دهم، پاداش بسیار بگیرم که اگر بین زمین تا عرش را پر از گوهر ناب کنند و به من بدهند باز ارزش آن پاداش، بیشتر است، بنابراین من سزاوارتر از آن هستم که اظهار خستگی نکنم، من از پدرم رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله شنیدم که فرمود: علمای شیعه ما در قیامت به مقدار

۱. کلینی، ج۱، ص۲۴۰ ـ ۲۴۲.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

علمشان و به اندازه تلاششان در راهنمایی مردم، پاداش می‌برند."[1]

جدّیت در حفظ حریم عفاف

روزی مرد نابینایی، پس از اجازه، به خانه فاطمه سلام الله علیها آمد، پیامبرﷺ در آنجا حاضر بود، فاطمه سلام الله علیها خود را از آن نابینا پوشانید و از او فاصله گرفت، پیامبرﷺ به او فرمود: "چرا از مرد نابینا فاصله گرفتی، با این که او تو را نمی‌بیند؟" فاطمه سلام الله علیها پاسخ داد: "او اگر مرا نمی‌بیند من که او را می‌بینم، وانگهی او بو را استشمام می‌کند." رسول‌خداﷺ به نشانه تصدیق گفتار فاطمه سلام‌الله‌علیها، خطاب به او فرمود: "أَشْهَدُ أَنّكِ بَضْعَةٌ مِنّي؛ گواهی می‌دهم که تو پاره تن من هستی."[2]

جلوه‌ای از ایثار در خانه فاطمه سلام الله علیها

نیازمندی گرسنه به محضر رسول خداﷺ آمد، و تقاضای غذا کرد، کمبود غذا به گونه‌ای بود که در خانه فاطمه سلام الله علیها جز اندکی از آن برای کودکانش نبود، حضرت علی‌علیه‌السلام شبانه آن نیازمند گرسنه را به خانه خود برد و ماجرا را به فاطمه سلام الله علیها گفت. فاطمه و افراد خانواده‌اش همان اندک غذا را به آن میهمان فقیر دادند، و خود در تاریکی در کنار سفره، دهان خود را تکان می‌دادند تا فقیر گمان کند که آنها نیز همراه او غذا می‌خورند، فقیر از آن غذا خورد و سیر شد و در حالی که گمان می‌کرد فاطمه سلام الله علیها و افراد خانواده‌اش نیز سیر شدند.[3]

همسرداری حضرت زهرا سلام الله علیها

پیامبر هنگام عروسی زهرا سلام الله علیها به او فرموده بود: "دخترم! با همسرت رفتار نیکو کن، و در هیچ کاری از دستورش سرپیچی نکن." این سخن همواره آویزه گوش حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها بود، او حدود نُه سال که همسر علی‌علیه‌السلام بود، هرگز علی‌علیه‌السلام

۱. شهید ثانی، مُنیة المرید، ص۲.
۲. مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۹۱.
۳. طبرسی، مجمع البیان، ج۹، ص ۶۰.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

را ناخشنود نکرد، بلکه همواره مایه نشاط و خشنودی علی علیه‌السلام می‌شد، واندوه علی علیه‌السلام با دیدار حضرت زهرا سلام الله علیها برطرف می‌گشت، در این راستا، حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: "سوگند به خدا من زهرا سلام الله علیها را تا آن هنگام که خداوند او را به سوی خود برد، خشمگین نکردم، او نیز مرا خشمگین نکرد، و هیچ گاه موجب ناخشنودی من نشد.[1]

بی‌توقّعی زهرا سلام الله علیها از همسرش

بی‌توقّعی زهرا سلام الله علیها از همسرش علی علیه‌السلام در حدّی بود که در طول نُه سال زندگی مشترک همسری، حتی برای یک بار، تقاضای مادّی از علی علیه‌السلام نکرد، روزی به خانه حضرت زهرا سلام الله علیها غذا نرسید، حضرت زهرا سلام الله علیها اندوخته غذایی خود را به کودکان گرسنه‌اش داده بود، و خود شب را گرسنه‌تر از آنها به سر برد، علی علیه‌السلام بامداد آن شب، از حضرت زهرا سلام الله علیها تقاضای غذا کرد، حضرت زهرا سلام الله علیها ماجرا را به عرض علی علیه‌السلام رسانید، علی علیه‌السلام فرمود: "در چنین وضعی چرا به من نگفتی تا به جستجوی غذا بپردازم؟ "فاطمه سلام الله علیها در پاسخ گفت: من از خدایم شرم کردم که موجب شوم تا شما خود را در فشار قرار دهی، و بر چیزی که مقدورت نیست، خود را به زحمت افکنی."[2]

سیره عبادی حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها

عبادت حضرت فاطمه‌زهرا یک عبادت خشک و بی‌روح نبود، بلکه توأم با خشوع و خلوص بود که این‌گونه عبادت سازنده و باعث تکامل روح است.

لذا آنچه اهمیت دارد کیفیت و روح عبادت است. حضرت فاطمه زهرا سلام‌الله‌علیها وقتی در محراب عبادت قرار می‌گرفت دگرگون می‌شد و خشیت الهی سراسر وجودش

۱. اِربِلی، کشف الغمّه، ج۱، ص۴۹۱ و ۴۹۲.
۲.علی بن عیسی اِربِلی، کشف الغمّه، ج۲، ص۲۷ و ۲۸.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

را فرا می‌گرفت، ستون‌های بدنش به لرزه در می‌آمد و اشکهای سوزانش جاری می‌شد. او با تمام وجود در محضر خدا قرار می‌گرفت.[1]

حجاب حضرت زهرا

سیره حضرت زهرا درباره حجاب و حریم بسیار حساس بود. آن حضرت در رعایت فرمان الهی در رابطه با حجاب و فاصله نامحرم بی‌نظیر بود. چنان به این موضوع پایبند بود که هنگام بیماری و در بستر شهادت، یکی از غصه‌های او این بود که پس از ارتحال، مبادا بدن او را به گونه‌ای حمل کنند که نامحرم حجم آن را ببینند.[2]

ساده زیستی

سلمان فارسی می‌گوید: روزی حضرت فاطمه سلام الله علیها را دیدم که چادری وصله‌دار و ساده بر سر داشت. در شگفتی ماندم و گفتم عجبا! دختران پادشاهان ایران و قیصر روم بر کرسی‌های طلایی می‌نشینند و پارچه‌های زربافت به تن می‌کنند. وه که این دختر رسول خداست! نه چادرهای گران قیمت بر سر دارد و نه لباس‌های زیبا!! حضرت فاطمه علیها السلام پاسخ دادند: ای سلمان! خداوند بزرگ، لباس‌های زینتی و تخت‌های طلایی را برای ما در روز قیامت ذخیره کرده است.»[3]

اطاعت از همسر

روزی امام علی علیه السلام وارد منزل شدند و فرمودند: «فاطمه جان! خلیفه و عمر در پشت در خانه، منتظر اجازهٔ ورود می‌باشند، تا نظر شما چه باشد؟» حضرت زهرا علیها السلام در برابر شوهر فرمود: علی‌جان! خانه، خانهٔ توست و من همسر تو می‌باشم. هر آنچه می‌خواهی انجام ده.»[4]

---

۱. بطحائی گلپایگانی، فاطمه کوثر رسالت.
۲. خمینی، روح‌ا...، ولایت فقیه.
۳. دشتی، فرهنگ سخنان فاطمه زهرا سلام الله علیها.
٤. همان، ص ۱۳.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

با وجود اینکه دین اسلام برای بسیاری از امور زندگی ما برنامه دارد، اما به نظر می‌رسد برای نهادینه کردن سیره ائمه‌علیهم‌السلام، ابتدا بایستی عملکرد ائمه‌علیهم‌السلام خصوصاً حضرت فاطمه سلام‌الله‌علیها در مورد مصادیق مختلف زندگیشان مورد بررسی قرار گرفته و سیره آنان در حوزه‌های مختلف، استخراج و به صورت کاربردی در اختیار مردم قرار گیرد.

من حیث المجموع حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها منشور رستگاری امت اسلامی، مربی و معلم اخلاق کاملی هستند که جامعه و بخصوص جوانان می‌توانند زندگی او را به عنوان الگوی برتر برای رفتار ومعاشرت خود انتخاب و در خانواده نهادینه نمایند.

ج – تثبیت انجماد رفتارهای جدید

حرکت برنامه‌ریزی شده جریان فمنیستی صرفاً با معرفی مصادیق مختلف زندگی الگوی مورد نظر، متوقف نخواهد شد. لذا لازم است که عمل به رفتارهای الگوی معرفی شده در بین افراد جامعه نهادینه گردد.

به نظر می‌رسد در حال حاضر تمام مراکز فرهنگی می‌توانند در شناساندن و نهادینه کردن برخی از ابعاد وجودی آن بانوی بزرگوار به زنان و بخصوص جوانان عزیز کشورمان سهم بزرگی را داشته باشند. بدین معنی که مراکز علمی و تحقیقاتی رفتار و سیره حضرت‌فاطمه سلام‌الله‌علیها را در مورد مصادیق مختلف زندگی مورد بررسی قرار داده و به صورت کاربردی در اختیار مردم قرار دهند. همچنین مراکز مشاوره خانواده نیز با الگو قرار دادن شخصیت وجودی آن حضرت نقش قابل توجهی درتثبیت رفتارهای جدید در بین خانواده‌ها ایفا نمایند.

د- نگهداری رفتارهای احیا شونده

در درجه اول باید قبول کنیم که کم کاری حوزه‌های فرهنگی یکی از عواملی است که موجب بروز آسیب‌های اجتماعی در جامعه شده است. لذا به نظر می‌رسد چنانچه

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

جامعه بخواهد روش الگو پذیری از شخصیت وجودی و رفتارهای قرآنی حضرت زهرا سلام الله علیها را هموارکند بایستی تمام حوزه‌های فرهنگی تلاش مضاعفی را به کار ببرند.

تشویق و ترغیب یکی از عواملی‌ست که در تثبیت رفتارهای اجتماعی موثر می‌باشد. به طور نمونه از بانوانی که در کیفیت، رنگ، اندازه و جنس پوشش خود حدود شرعی را رعایت کرده و با تاسی به حضرت زهرا سلام الله علیها حجاب کامل را رعایت نموده و از حضور در محیط خلوت با نامحرم اجتناب می‌کنند، تقدیر بعمل آید.

زنان و مردان شاغلی که در محیط کار، حریم عفت و نجابت را رعایت می‌نمایند و در تعامل با افراد نامحرم نسبت به صحبت‌های غیرضروری و مزاح و شوخی بی‌مورد خویشتن‌داری می‌کنند، بعنوان کارگزار نمونه معرفی گردند.

در کنار این قبیل اقدامات و برای تثبیت و احیاء رفتارهای جدید لازم است که متولیان امور در یک تشکیلات منسجم فرهنگی همواره باید توجه داشته باشند که دانش آموزان، معلمان، دانشجویان، استادان، کارمندان و سایر افراد جامعه که به نحوی از انحاء سیره حضرت‌فاطمه سلام‌الله‌علیها را الگوی زندگی خود قرار داده و آنرا ترویج می‌کنند، همانند برگزیدگان رشته‌های مختلف به جامعه معرفی گردند، تا شاهد نهادینه شدن سیره حضرت فاطمه سلام‌الله‌علیها در بین اقشار مختلف جامعه باشیم.

خلاصه

جوامع کنونی با تنوع و تعداد بی‌شماری از آسیب‌های اجتماعی مواجه هستند که از بین آنها می‌توان موضوع فمنیسم را منشاء بسیاری از مشکلات فرهنگی عنوان نمود. در این مقاله مراحل بوجود آمدن قدرت فمنیسم‌ها در کشورهای جهان سوم و همچنین اصول احیاء مجدد رفتارهای ارزشی با بهره‌گیری از دو الگوی مدیریتی متفاوت مورد بررسی قرار گرفت.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

با زیر سوال رفتن ارزشهای معنوی جامعه، جمع‌آوری ثروت، شهرت، استقلال فردی بعنوان یک ارزش مطلق معرفی شد به گونه‌ای که هر اقدامی برای رسیدن به این ارزشها قابل توجیه بود. سقف شیشه‌ای بعنوان مانع نامرئی برای پیشرفت زنان، پله برقی شیشه‌ای وسیله برای رشد مردان و نقش کلیشه‌ای نیز برای تحمیل وظایف روتین و معمولی به زنان، مجموعه انتقادهایی بود که فمنیسمت‌ها برای بیان روحیه زن ستیزی مردان در اداره و خانواده مطرح می‌کردند.

نگارنده بر این باور است که انحراف از فرهنگ اسلامی و فاصله گرفتن از سبک زندگی ائمه علیهم‌السلام مبداء و منشاء بسیاری از مشکلات فردی، خانوادگی و اجتماعی است و در صورتی که مصادیق مختلف زندگی حضرت فاطمه سلام الله علیها به صورت کاربردی در اختیار مردم قرار گیرد و این مصادیق در رفتار افراد جامعه تثبیت و نهادینه گردد، با آسیب‌های اجتماعی کمتری روبرو خواهیم شد.

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1393.11.43.7.6]

منابع

احمدی، جیب؛سعیده گروسی؛ ۱۳۸۳؛ "**بررسی تاثیر برخی عوامل اجتماعی و فرهنگی بر نابرابری جنسیتی در خانواده‌های شهر کرمان و روستاهای پیرامون آن**"؛ تهران، فصلنامه مطالعات زنان، سال دوم، شماره۶.

اسحاقی، سیدحسین، **فمنیسم**، توطئه غرب علیه زنان، ۱۳۸۹.

بطحائی گلپایگانی، سیدهاشم، **فاطمه کوثر رسالت**، قم: روحانی ۱۳۸۰.

مکنون، ثریا. **حقوق زن در اسلام و مقایسه‌ی آن با د ید گاه بین‌المللی حقوق بشر**.

جوادی آملی، عبدالله، **ابعاد علمی‌و عملی شخصیت حضرت زهرا سلام الله علیها**، مجله الکترونیک اسرا سال ۱۳۸۸ شماره ۳۳.

پورکیانی، مسعود –شعاعی، فاطمه، **مشکلات شغلی زنان در پست‌های مدیریتی**.

زیبایی نژاد، محمد رضا، **فمنیسم**، کانون گفتمان دینی مرکز مطالعات و تحقیقات زنان حوزه علمیه قم.

زین الدّین علی بن احمد عاملی، شهید ثانی، **مُنیة المرید**.

شریعتی، علی، **زن درچشم ودل محمد**، انتشارات بنیاد فرهنگی.

علاّمه مجلسی، **بحارالانوار**.

علامه طبرسی، **مجمع البیان**، ج۹، ص۶۰.

محمدی، عبدالله، **دین و فمنیسم**، سایت پژوهشکده باقر العلوم.

معصومه موسوی **تاریخچه مختصر تکوین نظریه‌های فمنیستی**، کتاب توسعه.

نادر، «**اخلاق، انسان و هم‌جنس گرایی**»، آوای زن، سال هفتم، ش ۳۰، پاییز ۱۹۹۷.

توحیدی، نیره. «**فمینیسم اسلامی، چالشی دمکراتیک یا چرخشی تئوکراتیک**»، کنکاش، ش ۱۳.

شفیعی سروستانی، ابراهیم. **جریان‌شناسی دفاع از حقوق زنان**، مؤسسه فرهنگی کار، قم، چاپ باران.

خمینی، روح‌ا...، **ولایت فقیه**، چاپ هشتم، تهران، مؤسسه نشر آثار امام ۱۳۷۸.

دشتی، محمّد، **فرهنگ سخنان حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها**.

روتلیج، **فمینیسم و دانش‌های فمینیستی**.

عباسی، طیبه، **سیره فاطمی، الگوی جاویدان**.

کامیلیا عبدالفتاح، **سیکو لوجیة المرأة العاملة**، القاهرة، مکتبة القاهرة الحدیثة، ۱۹۷۲.

محمّدی اشتهاردی، محمّد، **نگاهی به سیره رفتاری حضرت زهرا سلام الله علیها**.

زیبایی‌نژاد، محمدرضا. سبحانی، محمدتقی. **درآمدی بر نظام شخصیت زن در اسلام**.